

Čius kalinius už zonos ir aprūpinti statybinėmis medžiagomis chibarkoms (lūšnomis) statyti. Sako, leis atsikviesti šeimas ir jas įdarbins. Tai jūs ko siekiate, kraujo ar supūti kalėjimuose?

- Mielasis, dėl ko kovojai Lietuvoje? Ar pamiršai savo kritusius draugus, išniekintus miestelių turgaus aikštėse? Ar tau negaila šeimos, kuri badmiriauja Sibire, kaip ir tu čia?

- Štai ir noriu aš atsikviesti savo šeimą. Juk užtenka kančių ir mirčių, kurias patyrė žmonija. O ir žmogaus gyvenimas toks trumpas, todėl manau, kad jį nugyventi reikia kaip geriau, jeigu likimas lėmė mums net išgyventi. Pripratome būti šiaurėje...ir čia žmonės gyvena.

- Ech, būtum tu jaunesnis, pone Šilgaili ...

- Sakai, ir aš taip daryčiau, kaip jūs pienburniai. Galbūt, juk su amžiumi protas atsiranda.

- Ne, ne taip supratai. Aš tau marmūzę pataisyčiau ... O dar dediesi apsiskaitys ir patriotas. Tfu! - nusispjovė Liudas.

- Gerai jau gerai, bet kodėl ragini kitus nedirbti, o pats kaip veršis eini į darbą? Prieš vėją, vaikeli, nepapūsi.

Grįžo Liudas į baraką. Pasirėmė rankomis į prie narų stovėjusią spintelę ir ilgai ilgai dūmojo: „Iš kur tokie žmonės imasi: ar į kovą už nepriklausomybę papuola atsitiktinai, ar silpnesnius perauklėja vargas, o gal čekisto botagas? Na, o šis „minkštašlaunis“ teisus, - pats kviečiu kitus darbo atsisakyti, o pats dirbu“.

Pasidavė Liudas iššūkiui. Užgauta savigarba suveikė: rytojaus dieną jis vienas pirmųjų neišėjo į darbą. Didvyriška! Gražu! Nežinau, ką jo vietoje būčiau daręs, bet žvelgiant iš dabarties, Tau, kaip kovotojui, parašyčiau prastą pažymį. Neužsigauk, Liudai, aš Tave myliu ir gerbiu. Tu savo gyvenimu įrodei, kad esi didis, bet ir didelis pravirksta, kai jam smūgiuoja žemiau juosmens, o atsidendti priešui - klaida. Atsidengei - išėjai iš rikiuotės. Tam būtų laikas atėjęs vėliau; dabar paralyžavo tavo galias pradėti kovai, fizinės kančios urmu užgriuvo Tave baisyuose sovietų lageriuose.

O kaip įvertintų šiuos du žmones čekistai, jei būtų girdėję judviejų pokalbį ir būtų visažiniai? „Na, Liudas - svoloč, ješčio nedobytyj nacionalist (niekšas, nepribaigtas nacionalistas) ir dar kartą svoloč, kad jis turėjo tiek valios parodyti mums jog mūsų nebijo ir dar gerai, kad pasirodė kas yra kas. Gi antrasis - taip pat svoloč, bet jau beveik homo soveticus, tokiame galima įpilti pusę samčio pachliobkos (buzos).“

Liudą uždarė į karcerį. Prieš uždarydami pasakė:

- Tu gi protingas ir stiprus jaunuolis, bet esi kalinys, o mes - tavo likimo kalviai. Tau karceryje priklauso 400 gr. duonos ir kas trečią dieną - lėkštė balandos. Gausi tik 200 gr. duonos ir kiekvieną dieną - lėkštę kipetoko (virinto vandens).

- Negąsdink, viršininke, - atkirto Liudas - aš žinau, ką darau. Nesusodinsi visų į karcerį, vietos neužteks, o, be to, ar užteks jums jėgų?

- Žiūrėk, dar ožiujosi bandiuga. Jam nė motais, kad mes aprūpiname anglimi Pabaltijo respublikas. Ne, tu ne tik trūnysi karceryje, bet dienomis mes tave surakintą ant rankiais vesime į šachtą, o iš jos - atgal į karcerį. Sakai, neturime teisės. Pamatysi. Ščerbatiuk, - kreipėsi viršininkas į prižiūrėtoją, - prižiūrėk jį asmeniškai ir išgarink iš jo galvos visas ambicijas: karceris ir badas. Vykdyk!

Kiekvieną dieną surakintą Liudą veždavo į šachtą, nuleidavo į požemius, bet Liudas po vienos dviejų valandų,

jokio darbo nedirbęs, jau pakildavo į viršų. Dešimtininkai raportuodavo apie jo nepaklusnumą. Baigiantis pamainai jį, vėl surakintą, visų akivaizdoje grąžindavo į karcerį, išrengę iki apatinių, nusviesdavo ant cementinių grindų. Gerai, kad šachtoje draugai sukombinuodavo kaip jį pamaitinti ir taip palaikė silpstančias jėgas. Liudui užsispyrimo užteko, bet jo netrūko ir čekistams, nors matėsi, kad pastarųjų kantrybė senka.

Jau pilni „atsisakėlių“ BUR-ai bei karceriai, o jų vis daugėja. Viršininkai nervuojasi ir jau nebežino ką daryti. Kartą prižiūrėtojas vyr. seržantas Ščerbatiukas nusivedė į karcerį ir liepė nuogai išsirengti. Pasiėmė visus drabužius neva patikrinimui, o Liudą istūmė į sandėliuką, kur buvo laikomos šluotos ir kibirai, apipylė šaltu vandeniu, užrakino ir pats išėjo. Buvo pavasaris, tačiau lauke dar buvo daug sniego, šalo. Sandėliuke - vos ne minusinė temperatūra. Liudas šaukė, bandė išversti duris, bet geležimi apkaustytos durys nepakluso jo išvargintam ir išsekintam kūnui. Beldimas tilo. Stingo sąnariai ir visos kūnas. Po truputį blėso sąmonė ir, švystelėjus akinančiai šviesai, visai apleido kankinį. Mirtį turbūt nebuvo lemta, nors „likimo kalviai“ kalė paskutines vinyas į karstą.

Tuo metu iš Vorkutos atvykusi medikų komisija tikrino sanitarinę epideminę padėtį 40-oje šachtoje. Užsuko ir į BUR-ą. Apžiūrėję kameras ir karcerius jau buvo beišeinę, kai pastebėjo prieangyje duris.

- Kokia čia patalpa?

- Sandėliukas, šluotos, kibirai, - atsakė Ščerbatiukas.

- Atidarykite, pažiūrėsime kuo švarinatės.

- Palikau raktus valdyboje. Ten viskas - tvarkoje. Švarą visur palaikome, - bandė išsisukti prižiūrėtojas.

- Atsineškite raktus! - įsakmiai pareikalavo komisijos pirmininkė.

Ščerbatiukas pabalo, pamastė ir ištraukęs iš kišenės raktus atrakino duris. Ant kibirų ir šluotų baltas kaip drobė gulėjo negyvas nuogas žmogus - Liudas Bručas. Gydytoja patikrino pulsą. Jis, braukdamas liniją po jo gyvenimu, vos tikšėjo. Sukruto medicininės komisijos nariai. Nors ir būdami čekistais, gydytojai lyg ir prisiminė Hipokrato priesaiką. Susuko bejėgi kūną į paklodę ir, pasitelkę iš BUR-o du kalinius, ant neštuvų nunešė į ligoninės baraką. Čia dirbo buvęs Kauno karo ligoninės gydytojas pulkininkas Skirsgaila. Jis apžiūrėjo Liudą, sulėido vaistų, atgaivino ir pradėjo kovą su mirtimi. Po kelių dienų mirtis pasitraukė. Liudas sakė, kad jį išgelbėjo kraštiečiai gydytojas, o gydytojas iš kuklumo aiškino, kad - Liudo jaunystė. Ligonis taisėsi ir jau po trijų savaičių - vėl kovos rikiuotėje, rašo kvietimus streikui bei pagal išgales jam ruošiasi. Tačiau atsiranda Judas, ne Iskarijotas, o lietuvis Daunys - „Džukas“ kuris išduoda veikliausius, tarp jų ir Liudą Bručą bei misionierių Stanislovą Dobrovolskį. Čekistai, surinkę į etapą apie 200 žmonių, atgabeno juos į 7-tos šachtos mažąją zoną, kuriai tam tikslui atitvėrė eilę barakų nuo 7-os šachtos.

Mojuodamas 40-tai šachtai, Liudas Bručas su didžiausia pagarba prisiminė ryšininką tarp lagerių Anicetą Pocių, tuomet penkiasdešimtmetį Leoną Paplauską, kurio pirmieji žodžiai būdavo: „Ruoškitės vyrai“, Leoną Prušinską, Zigmą Strumską, Jonelį Korniševičių, Vyta Sadauską, Vytautą Kazlauską, Povilą Krikščioną, kun. Vladą Poželą, Vyta Padriežą, Edvardą Svilainį, baltgudį Vasilių Kaušylą ir vieną iš ukrainiečių kalinių vadų Karkovecą.